

Warszawa 24.03.2017 r.

prof. ASP Agnieszka Rożnowska-Jasiewicz

Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie

Wydział Wzornictwa

Katedra Mody

Recenzja pracy doktorskiej mgr Rafała Urbańskiego dokonana w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki plastyczne, dyscyplinie sztuki piękne toczącym się na Wydziale Pedagogicznym i Artystycznym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Zleceniodawca recenzji:

Wydział Pedagogiczny i Artystyczny Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, reprezentowany przez Dziekana Wydziału dr hab. Sławomira Kozieja, prof. UJK.

W piśmie z dnia 20.01.2017r. otrzymałam informację, że zgodnie z Uchwałą Rady Wydziału Pedagogicznego i Artystycznego z dnia 28.09.2016r. zostałam powołana na recenzenta w przewodzie doktorskim mgr Rafała Urbańskiego w dziedzinie sztuk plastycznych, dyscyplinie artystycznej: sztuki piękne.

W załączeniu otrzymałam:

- katalog zawierający rozprawę doktorską
- dokumentację prac malarskich
- CD.

Pismo i załączone materiały otrzymałam 27.01.2017r. Dodatkowo drogą elektroniczną otrzymałam CV, materiały uzupełniające dokumentację prac.

Informacje o doktorancie sporządziłam na podstawie przesłanej drogą mailową płyty CD oraz katalogów elektronicznych.

Pan Rafał Urbański urodził się w Kielcach. Jest absolwentem Instytutu Sztuk Pięknych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, wydziału Pedagogicznego i Artystycznego Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunku Edukacja Artystyczna w zakresie sztuk plastycznych. Rafał Urbański uzyskał dyplom z malarstwa sztalugowego, z oceną bardzo dobrą, w 2007 roku, w pracowni dr hab. Jana Walaska, prof. UJK. Za pracę magisterską *Analiza narracji komiksowej od Rudolfa Töpffera do Artura Spiegelmana* otrzymał wyróżnienie.

Pan Urbański jest dydaktykiem, prowadzi zajęcia w Instytucie Sztuk Pięknych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz na Politechnice Świętokrzyskiej w Kielcach. Z przesłanych informacji odczytuję, że jest artystą silnie związanym z Kielcami, osobą zaangażowaną w lokalne życie kulturalno-społeczne. W swoim dorobku dydaktyczno-edukacyjnym posiada szereg warsztatów prowadzonych dla dzieci i młodzieży, organizowanych przez Muzeum Narodowe w Kielcach i kielecki Geopark.

Na działalność artystyczną Rafała Urbańskiego składa się szereg wystaw krajowych i zagranicznych, w tym cztery wystawy indywidualne. Za swoją twórczość został nagrodzony dwukrotnie w interdyscyplinarnym konkursie artystycznym *Przedwiośnie* organizowanym przez Galerię BWA w Kielcach (nagroda główna - Wojewody Świętokrzyskiego w 2015 roku, wyróżnienie w 2016 roku).

Poza pracą dydaktyczną Pan Rafał Urbański zajmuje się projektowaniem graficznym i przygotowaniem materiałów poligraficznych do druku oraz projektowaniem grafiki użytkowej. O dużym doświadczeniu zawodowym świadczą wymienione w CV umiejętności i ilość firm, z którymi współpracował doktorant. Z kolei szczegóły związane ze zdobywaniem wykształcenia, działalnością zawodową, powstawaniem bogatego dorobku artystycznego, budują sylwetkę osoby świadomej i ciekawej poznania.

Od 2012 roku Pan Rafał kontynuuje prace nad cyklem malarskich prac interaktywnych pod wspólnym tytułem *QR*, które stały się punktem wyjścia do szerszego zbadania zagadnienia w postaci pracy doktorskiej opatrzonej tytułem *QR - obraz /obiekt jako interaktywne medium cyfrowych notyfikacji* prowadzonej pod kierunkiem promotora – dr hab. Jana Walaska, prof. UJK.

Ocena pracy doktorskiej mgr Rafała Urbańskiego – dzieła artystycznego i części opisowej.

Dysertacja opatrzona jest wstępem, który wprowadza w problematykę twórczości Rafała Urbańskiego i składa się z czterech rozdziałów, zakończenia, opisu w języku angielskim, abstraktu oraz dokumentacji prac będących tematem rozprawy. Całość pracy jest przejrzysta i uporządkowana w nienaganny sposób. Ten rodzaj uporządkowania odnajduję również w całym procesie i rozwoju zagadnień w jego pracach malarskich. Konsekwencja i kolejne etapy jego poszukiwań twórczych są jak system uporządkowanych znaków, które w miarę rozkodowywania tworzą logiczną całość.

Pierwszy rozdział wyjaśnia dokładnie w jaki sposób powstały obrazy tytułowane *QR*. Autor opisuje zarówno ilość, jak i sposób przebiegu realizacji malarskich. Skrupulatnie określa rozmiar, technikę wykonania realizacji oraz krok po kroku informuje odbiorcę jak powstały obrazy z zakodowanymi informacjami. Opis przypomina instrukcję obsługi, po zapoznaniu z którą mamy ochotę wykonać zadanie, by sprawdzić jak działa przysłowiowy antoniszowski *jamniczek*¹. W dysertacji czytamy: *Decyzja o nieużywaniu komputera do całkowitego komponowania obrazów zaowocowała nieprzewidywalnością końcowego efektu, co umożliwiło uzyskanie, ważnego dla mnie, wrażenia przypadkowości*². Warto w tym momencie wspomnieć jedno z prostych zadań, w którym Adrian Frutiger wyjaśnia złożoność naszej percepcji wzrokowej oraz jej reakcję na zjawisko przypadkowości w komponowaniu obrazu. Frutiger³ przytacza proste ćwiczenie z kostką do gry, gdzie występujące szesnaście punktów tworzy każdorazowo nowy system znaków. Oko i umysł kompozycje ułożone odczytują z większym spokojem, a niżeli te rozsypane dowolnie i chaotycznie. To prowadzi do prostego wniosku – łatwiej utworzyć pewien porządek, którego podstaw należy szukać w naszej podświadomości ukształtowanej przez systemy znaków, schematów czy też obrazów, a niżeli wprowadzać obrazowy chaos.

Pojęcie przypadku w sztuce stanowi zagadnienie, któremu teoretycy przypatrują się od lat. Poza traktatami filozoficznymi, rozważaniami Leonarda Da Vinci⁴, można przypomnieć tutaj surrealizm z hasłami czystego automatyzmu, rysunki automatyczne, malarstwo Maxa Ernsta, wycinanki Arpa czy mniej oddalonego nam w czasie Jacksona Pollocka. W moim odczuciu

---

¹ Julian Antonisz, *Jak działa jamniczek*, ninateka.pl/film/jak-dziala-jamniczek-semafor, 24. 03. 2017.

² Rafał Urbański, *QR - obraz/obiekt jako interaktywne medium cyfrowych notyfikacji*, praca doktorska, UJK w Kielcach, Kielce 2016.

³ Adrian Frutiger, *Człowiek i jego znak*, przeł.: Czesława Tomaszewska, d2d.pl, Kraków 2010, s. 17.

⁴ Da Vinci kieruje uwagę młodego adepta malarstwa na rzeczy *pogmatwane, pobudzające umysł*, zob.: Leonardo da Vinci, *Traktat o malarstwie*, przeł.: Maria Rzepińska, słowo/obraz/terytoria, Gdańsk 2006, s. 155 .

przypadek, o którym wspomina autor, bliższy jest jednak twórczości Ryszarda Winiarskiego, który w swoich działaniach przeniósł wiedzę ścisłą i działania matematyczne na grunt sztuki, do którego autor odnosi się kilkakrotnie w swojej pracy pisemnej. W przypadku obrazów *QR* mamy do czynienia z zaprojektowaną, wygenerowaną informacją zapisaną w postaci obrazu, pozbawionego warstwy emocjonalnej, ekspresyjnej, ale za to skrywającego komunikat, który przy możliwości odczytu⁵ ujawnia nam swoje drugie oblicze.

Drugi rozdział –*QR obrazy/obiekty* ujawnia nam podwójne dno realizacji składających się na pracę doktorską Rafała Urbańskiego; drugą warstwę, ukrytą wiadomość. Autor opisuje w nim zakodowane informacje oraz przybliża problemy związane z *hejtem* (opisanym tu jako forma cyber przemocy) oraz *flame war* (rozumianą jako agresywna, internetowa wymiana zdań) występującymi w środowisku internautów.

Kiedy w 1971 Raymond Tomilson wysłał pierwszą wiadomość e-mail nie przewidywano jak bardzo zmieni się nasza rzeczywistość. Wynalazek ten zrewolucjonizował szereg dziedzin ludzkiej aktywności, a *eksplozja technologii informacyjnych dała nam najdonioślejsze momenty w historii Internetu*⁶ – jak ujmuje to Werner Herzog w filmie *Lo i stało się. Zaduma nad światem w sieci* (2016). Z drugiej strony jednak, jak twierdzi jedna z bohaterek tego samego filmu Herzoga – *Internet jest wyrazem czystego zła*⁷. Istotnie poza stroną addytywną Internetu istnieje szereg badań dowodzących jego negatywnego wpływu na potencjalnego użytkownika.

Obrazy Pana Urbańskiego dotyczą problemu *hejtu* oraz *flame war* w sposób niezwykle ciekawy, bowiem w pierwszym momencie mamy do czynienia z klasycznie namalowanymi obrazami, które zawierają w swojej ikonografii kody QR, kolejny ruch jaki wykonujemy to próba odczytania zawartego w obrazie kodu przy pomocy tabletu lub smartfonu. Tu przypomina się refleksja wielkiego znawcy komunikowania masowego i środków przekazu McLuhana, który zauważył, że *stapiając się bez przerwy z wynalazkami technicznymi stajemy się ich serwomechanizmami*⁸. Kiedy już użyjemy naszych elektronicznych przedłużaczy trzymamy pełen odczyt dzieła, ukrytą wiadomość, która została odsłonięta i potęguje odbiór przekazu wizualnego. Interaktywne obrazy *QR* stanowią ciekawą i odważną formę

---

⁵Smartfon z wgraną aplikacją do odczytu kodów jest niezbędnym narzędziem by w pełni odczytać obrazy *QR*.

⁶*Lo i stało się. Zaduma nad światem w sieci*, reż.: Werner Herzog, 2016.

⁷Tamże.

⁸Malcolm McLuhan, *Zrozumieć media. Przedłużenie człowieka, przeł.:* Natalia Szczucka, Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 2004.

wypowiedzi malarskiej, wychodząc poza klasyczne ramy obrazu wprowadzają odbiorcę w świat cyberprzestrzeni, w której właściwe poruszanie wymaga nabycia kolejnych umiejętności.

W trzecim rozdziale autor porusza szereg zagadnień związanych z kwestiami formalnymi, jak i treścią realizacji składających się na pracę doktorską. Obrazy namalowane przez Urbańskiego zachowane są w bardzo wąskiej gamie kolorystycznej, wręcz ascetyczne. Paleta barw nie jest przypadkowa, a przywoływana postać Marka Rothki powraca w pracy Pana Rafała po raz kolejny: *Wpływ tego artysty na moje malarstwo jest niebagatelny, zawężenie używanej gamy barw, abstrakcyjność formy, minimalizm kompozycji, położenie nacisku na wywoływanie silnych emocji to wspólne cechy twórczych poszukiwań*⁹. Prace w pierwszym kontakcie nasuwają pytanie, o granice możliwości odczytu malowanych znaków QR. Do jakiego stopnia materia malarska, może być szytywana przez urządzenie elektroniczne? Czy faktura powstająca na powierzchni malowanego znaku QR nie zaburza poprawności odczytu? Takie wątpliwości rodziły oglądane przeze mnie prace. W rzeczywistości wszelkie nierówności wynikające z materii malarskiej, faktury, impasty nie kolidowały z właściwym dekodowaniem obrazów, a możliwość rozkodowywania poszczególnych QR - ów zawartych w obrazach wprowadziła wartość dodaną.

Mimo, że przedmiotem pracy doktorskiej jest cykl dziesięciu obrazów, zrealizowanych w technice akrylu na płótnie, warto wspomnieć o procesie poprzedzającym ich powstanie. Istotą dzieła bowiem jest proces dochodzenia, niejednokrotnie staje się on celem samym w sobie, czego dowodzili artyści tworzący w II połowie XX w. skupiający się wokół sztuki procesu¹⁰. Daleka jestem od wkładania w ramy, czy też grupowania twórczości Rafała Urbańskiego, nie mniej ważna była dla mnie możliwość poznania wcześniejszych realizacji, zmagania się z kolorem, fakturą, znakiem by ostatecznie otrzymać dzieło końcowe, które mamy możliwość poddawać rozważaniom. Proces dochodzenia, eksperymenty z formą i treścią dały w efekcie nieograniczone źródło możliwości, a idea połączenia klasycznej metody malarskiej z zakodowaną cyfrowo informacją przekroczyła granice tradycyjnego

---

⁹ Rafał Urbański, *QR-obraz/obiekt jako interaktywne medium cyfrowych notyfikacji*. Autor odnosi się do ostatniego okresu życia M. Rothki, kiedy to malarz stworzył cykl 18 obrazów zachowanych w wąskiej gamie kolorystycznej.

¹⁰ Chodzi o eksperymenty na polu kształtowania *obrazu w procesie*, które dotyczą całego obszaru aktywności artystycznej panującej od lat 60 dwudziestego wieku; akcje malarskie, w których Jackson Pollock buduje obrazy stanowiące zapis pewnego procesu, procesualne działania Richarda Serry, twórczość Josepha Beuysa czy też rzeźby Roberta Morissa, głównego teoretyka *sztuki procesu*.

obrazowania. Nieuniknione jest w tym momencie pytanie: co z odbiorcą nie posiadającym odpowiedniego narzędzia dekodującego? Jak zmienia się ogląd dzieła, gdy w zderzeniu z obrazem pozostaje nam tylko warstwa estetyczna obrazu, wierzchnia skorupka bez możliwości dotarcia dalej? Idąc jednak za myślą McLuhana, chcąc zrozumieć przekaz współczesnych mediów, warto „stąpić się” z wynalazkami technicznymi by zrozumieć fenomenologię współczesnego obrazu.

Cykl prac malarskich *QR obraz-obiekt* poza odbiorem estetycznym i interaktywnym działaniem porusza obszary z dziedziny socjologii i filozofii, które jak wspomina autor, były wynikiem jego wieloletnich zainteresowań zawodowych. Wszelkie uzależnienia od urządzeń elektronicznych płynące z notorycznego używania *sieci* otworzyły pole do badań socjologicznych. W wyniku tych badań zostały sprecyzowane jednostki chorobowe dające pełną specyfikację zachowań osób uzależnionych. Refleksja nad tym światem jest częstym zagadnieniem współczesnych artystów, kompleks powiązań sztuki ze społeczno-kulturowymi zdarzeniami generuje istotny element analizy sztuki postinternetowej. *W znaczeniu ogólnym postinternetowość to po prostu „bycie świadomym” obecności Internetu w kulturze (artysta sieciowy Guthrie Lonergan mówi o byciu internet aware). Obecność ta jest na tyle silna, że sztuki analogowej od cyfrowej nie da się już odróżnić*¹¹. Dalej, jak pisze w swoim artykule Mariusz Pisarski, *sztuka analogowa zlewa się z cyfrową i odwrotnie, a wskazywanie technologii użytej do realizacji dzieła nie uznaje za konieczne*¹².

Poza wysoką świadomością technologii cyfrowych oraz ich oddziaływaniem na społeczeństwo warto wspomnieć o jeszcze jednej istotnej wartości płynącej z interaktywnych obrazów Rafała Urbańskiego, a mianowicie o roli tekstu, który odgrywa ważną powinność w cyber kulturowym świecie. Odczytywanie zakodowanych informacji w obrazach jest jak operacja odsunięcia na odległy plan autora, która *dokonyuje się po to właśnie, aby opuszczone przez niego miejsce mógł zająć odbiorca*¹³. Informował o tym niezwykle trafnie Roland Barthes w swoim artykule *Śmierć Autora*¹⁴. Autor świadomie odsuwa się na drugi plan, po to by odbiorca zetknął się bezpośrednio z tekstem i dokonał dowolnej interpretacji. Rola i pozycja odbiorcy w sztuce interaktywnej tworzy kolejne

---

¹¹<http://www.ha.art.pl/felietony/2613-mariusz-pisarski-sztuka-postinternetowa-wprowadzenie-do-pozegnania-z-nowymi-mediami.html> 24.03.2017.

¹² Tamże.

¹³ Ryszard W. Kluszczyński, *Sztuka interaktywna. Od dzieła instrumentu do interaktywnego spektaklu*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010, str.122.

¹⁴ Roland Barthes, *Śmierć autora*, przeł.: Michał Paweł Markowski, 1999.

koncepcje związane z pojawieniem się w dziele tekstu, czego Urbański ma pełną świadomość.

Konkluzja

Praca doktorska *QR - obraz /obiekt jako interaktywne medium cyfrowych notyfikacji* prezentuje bardzo wysoki poziom artystyczny i intelektualny. Wypowiedź Pana Urbańskiego zarówno pisemna jak i ta w postaci obrazu porusza problemy współczesnego społeczeństwa; prowokuje odbiorcę, wzbudza w nim refleksję. W nieoczywisty sposób wskazuje obszary przemocy słownej oraz natarczywość jaką możemy spotkać zaraz po kliknięciu klawisza *enter* i wejściu w cybernetyczny świat.

Po zapoznaniu się z dorobkiem twórczym, pracą doktorską – częścią teoretyczną jak i praktyczną, stwierdzam, że Pan Rafał Urbański posiada w pełni kwalifikacje artystyczne, naukowe, dydaktyczne do uzyskania stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki pięknej. Zgodnie z Art.13 Ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku wnioskuję do Rady Wydziału Pedagogicznego i Artystycznego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach o nadanie mgr Rafałowi Urbańskiemu stopnia doktora.

Prof. ASP dr hab. Agnieszka Rożnowska-Jasiewicz